

असुरक्षित बोटीमुळे होणाऱ्या दुर्घटना टाळण्याच्या
दृष्टीने करावयाच्या उपाययोजनांबाबत
जिल्हा परिषदेमार्फत करण्यात येत असलेल्या
लांचसेवा/वाहतूक नियंत्रणाबाबत एकत्रित आदेश

महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास व जल संधारण विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक नौका.अ-२००८/प्र.क्र.२९६/पं.रा.७
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक -२०जून, २००८

वाचा- १) शासन परिपत्रक क्रमांक - असीडी १०८६/सीआर २१९४/२६, दिनांक १० ऑक्टोबर १९८६

२) शासन पत्र, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग क्र.एफआरआर-१०९०/सीआर-४५८०/२६, दिनांक- १३ मे, १९९१

३) शासन पत्र, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग क्रमांक एफआरआर १०९१/सीआर ३३२/२६, दिनांक १७ जुलै १९९१

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचयत समित्या अधिनियम १९६१ च्या कलम १०० मधील परिशिष्ट एक मधील विषयक क्रमांक ५४ नुसार स्थानिक स्वरूपाची लांच सेवा चालविण्याची जबाबदारी जिल्हा परिषदांवर टाकण्यात आलेली आहे. स्थानिक स्तरावरील लांचसर्विस चालविण्याचे काम काही जिल्हा परिषदा स्वतः करतात तर काही जिल्हा परिषदांनी ग्रामपंचायतीना अथवा खाजगी कंत्राटदारांना लांचसर्विस चालविण्याचे कंत्राट दिलेले असते.

संदर्भाधीन शासन परिपत्रकान्वये तरिचे (लॉचेसचे) अपघात टाळण्याच्या दृष्टीने मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. तथापि, शासनाच्या असे निर्दर्शनास आले आहे की, लॉचव्हारे होणा-या वाहतूकीवर क्षेत्रिय यंत्रणेकडून योग्य असे नियंत्रण ठेवले जात नाही. काही ठिकाणी प्रवासी लॉच वाहतूकीचा परवाना नसतानाही वाहतूक केली जाते. तसेच लॉचच्या क्षमतेपेक्षा अधिक प्रवासी लॉचमध्ये भरले जातात व सुर्यास्तानंतरही त्या चालविल्या जातात. परिणामी अपघात होण्याचा धोका संभवतो. हा धोका टाळण्याच्या दृष्टीने व लॉचेसवर योग्यरित्या नियंत्रण ठेवण्याकरीता व प्रवाशांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने जिल्हा परिषदेचे स्थानिक अधिकारी व बंदर खात्याचे स्थानिक अधिकारी यांच्यामध्ये योग्य तो समन्वय राखणे आवश्यक आहे परंतु तसे होत नाही. पर्यायाने दि बोंग्बे फेरीज व अऱ्ड इंलड व्हेसल अऱ्कट १८६८ मधील व इतर संबंधीत अधिनियमातील तरतूदीचे काटेकोरपणे पालन होत नाही.

परिपत्रक :-

२. वरील सर्व बाबींचा विचारात घेवुन प्रवाश्यांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने खालील मार्गदर्शक सूचनांचे सर्व संबंधित प्राधिकान्यांनी काटेकोरपणे अनुपालन करण्याचे निर्देश देण्यात येत आहेत :-

- (१) जिल्हा परिषदा, पंचायत समिती अथवा ग्रामपंचायतीमार्फत/ठेकेदारामार्फत चालविल्या जाणा-या होड्या, लॉचेस अथवा नौकासेवांबाबत संबंधित खाजगी ठेकेदाराचा ठेका संपण्यापूर्वी नवीन ठेकेदाराची नेमणूक करावी अथवा जुन्या ठेकेदाराची पुनर्नेमणूक करण्यात यावी. सदर नेमणूक करताना आवश्यक ती कार्यप्रणाली अवलंबण्यात यावी. तथापि, कोणत्याही परिस्थितीत विना परवाना होड्या, लॉचेस अथवा नौका वाहतूक सुरु राहणार नाही, याची संबंधीत पंचायत समितीच्या गटविकास अधिकान्यांनी योग्य ती खबरदारी घ्यावी.
- (२) प्रत्येक जिल्हा परिषदेने त्यांच्या अधिपत्याखालील असलेल्या लॉच सेवा अथवा नौका, होड्या व तत्सम जल वाहतुकीच्या साधनांची पावसाळ्यापूर्वी संवंधित खात्याकडून तपासणी होईल व लॉचेस सुस्थितीत असतील, याबद्दल दक्षता घेण्याच्या सूचना सर्व संबंधितांना द्याव्यात. आवश्यक तेथे लॉचेसची/ यंत्रसामुद्रीची दुरुस्ती केली जाईल याचीही दक्षता घेण्याच्या सूचना द्याव्यात.
- (३) लॉच, नौका व होड्या या वाहतुक योग्य असल्याबाबतच्या दाखल्याचे नुतनीकरण बंदर विभाग, मरीन मर्कटाईल विभाग यांच्याकडून जिल्हा परिषदेने प्राप्त करून घ्यावेत.
- (४) खाजगी ठेकेदाराशी करार करतानाबाबॉम्बे फेरीज व अँन्ड इंग्लंड व्हेसल अँक्ट १८६८ मधील नियमांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे, त्याचबरोबर त्यामधील नियमभंगासाठी करारामध्ये योग्य अशा दंडाची तरतुद करण्यात यावी.
- (५) प्रवाशांच्या सोयीसाठी धक्का व इतर सुविधा योग्य व उपलब्ध असल्याची खातरजमा जिल्हा परिषदेने करून, लॉचसेवा, फेरीसेवांबाबत काही अडचणी उद्भवल्यास आयुक्त, जल वाहतुक, इंडियन मर्कटाईल चेंबर्स, रामजी कमानी मार्ग, बॅलर्ड इस्टेट, मुंबई-३८ यांचेशी संपर्क साधावा.
- (६) संबंधित लॉचेस सुर्योदयापासून सुर्योस्तापर्यंतच चालविली जातील, याची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी.
- (७) संबंधित होड्या, नौका अथवा लॉचेस इ. जल वाहतुकीची साधने केवळ प्रशिक्षित असलेल्या तांडेल, खलाशी अथवा अन्य अधिकृत व्यक्तीनेच चालविणे आवश्यक असून, सदर चालकास उत्तम पोहता येणे आवश्यक आहे.
- (८) प्रवाशांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने होडी, नौका अथवा लॉच मध्ये प्रवासी क्षमतेनुसार पकड (हॅन्डल्स) योग्य ठिकाणी बसविण्याच्या, सदर जलवाहन साधनामध्ये रबरी लाईफ गार्ड व हलव्या लाकडाचे चौरसाकृती फळ्या (प्लेटस) ठेवण्याच्या तसेच अन्य जीव संरक्षक साधने उपयोगात आणण्याच्या सूचना सर्व संबंधितांना देण्यात याव्यात.
- (९) लॉचच्या क्षमतेपेक्षा जास्त प्रवाशी लॉच मध्ये घेतले जाणार नाहीत, यासाठी बंदर अधिकारी, स्थानिक पोलीस, ग्राम पंचायत हयांना दक्षता घेण्याच्या सूचना द्याव्यात.

(१०) या व्यतिरीक्त स्थानिक परिस्थिती विचारात घेवून प्रवाशांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने अन्य सुविधा उपलब्ध करून देण्याबाबत मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी त्यांच्यास्तरावर आवश्यक त्या सूचना सर्व संबंधितांना द्याव्यात.

(११) लांच सेवा, फेरी सेवा या संबंधातील वरील प्रमाणे कार्यवाहीची जबाबदारी जिल्हा परिषदेचे कार्यकारी अभियंता (बांधकाम) यांचेवर सोपवावी.

३. वरील सूचना सर्व संबंधित ग्राम पंचायत, संबंधित लांच सेवा, फेरीसेवा ठेकेदार यांचे निर्दर्शनास आणून, त्याचे काटेकोरपणे अनुपालन करण्याच्या सूचना आपल्या स्तरावर निर्गमित करून, तसा अहवाल त्वरेने शासनास सादर करावा.

४. प्रस्तुतचे परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर अपलोड करण्यात आले असून त्याचा संगणक सांकेतांक क्र.२००८०६२०१५१७४७००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(मा.प्र.कुलकर्णी)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

सर्व विभागीय आयुक्त
सर्व प्रधान सचिव /सचिव मंत्रालयीन विभाग
सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी
मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य मुबई
सर्व जिल्ह्यांचे पोलीस अधीक्षक
सर्व जिल्हाधिकारी